

Ni pacífica ni silenciosa

L'11 de maig fa 50 anys de la Manifestació de Capellans contra la tortura

Els capellans surten de la catedral en una imatge de Thomas Hoepker a «Stern».

Carme Munté

Josep Dalmau Olivé, aquest capellà venerable que el 20 d'octubre farà 90 anys, és també un *enfant terrible*. «És un capellà que ha intervingut en política, que ha criticat obertament l'autoritarisme de l'Església oficial, que ha topat de manera sovintejada amb els bisbes, que ha defensat les posicions alternatives de les comunitats de base, que ha practicat de sempre l'ecumenisme religiós...» (Josep Dalmau, *un capellà rebel, un sacerdot lliure. Memòries, 1926-1969*, Proa). Dalmau és també un resistent, perquè en un moment de secularitzacions en massa, sempre s'ha sentit i ha estat «fonamentalment capellà».

L'any 1956 va ser nomenat rector de Gallifa, on va ser «desterrat» pel bisbe de Barcelona Gregorio Modrego i on va fundar ara fa trenta anys el santuari de la Mare de Déu de l'Ecologia. Des del 1957 Gallifa pertany al bisbat de Vic.

Entre setmana, però, i a causa de la seva mobilitat reduïda, Josep Dalmau viu a Barcelona. També de jove, quan feia de les seves, hi tenia un pis «clandestí» on podia refugiar-se quan anaven mal dades. «Quan pensava que em vindrien a buscar a Gallifa no hi anava a dormir, tenia un pis que poca gent coneixia a la zona coneguda com Els Quinze.»

A mesura que desgrana els records de fa cinquanta anys, en certs moments es queda en silenci intentant salvar de la desmemòria algun nom, alguna data, algun lloc. «Els tinc tots a dins i em vénen quan no els he de menester...» No prossegueix la conversa fins que ha

resolt el misteri del mot oblidat. Mirant les fotos del Dalmau jove, procuro imaginar-me'l encapçalant aquella acció inaudita que ha estat batejada amb el nom de Manifestació de Capellans. Els organitzadors, però, sempre van parlar de «visita col·lectiva» o de «marxa pacífica i silenciosa». De pacífica i silenciosa, però, no en va tenir res.

Trobada al «Mercat de Calaf»

D'alguna manera, podríem concloure que la manifestació de capellans va ser com una mena de continuació o de

Il·lustració de l'artista basc Ibarrola: manifestació de capellans en contra de la tortura, Barcelona 1966.

segona part de la Caputxinada. Del 9 a l'11 de març de l'any 1966 el convent dels Caputxins de Sarrià, amb el pare Joan Botam al capdavant, va hostatjar cinc-cents delegats d'estudiants i convidats intel·lectuals en l'acte de Constitució del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB). Entremig de la Caputxinada i la Manifestació de Capellans hi havia hagut la cloenda del Concili Vaticà II, que per a molts va significar una alenada d'aire fresc. Anys abans, en concret, el 14 de novembre del 1963, les declaracions al diari *Le Monde* de l'abat de Montserrat Aureli Maria Escarré havien significat ja un desmarcatge clar de les posicions de l'Església oficial. A tota aquesta corrua històrica encara caldria afegir-hi la campanya «Volem bisbes catalans!» d'ençà que el 22 de febrer del 1966 Ràdio Vaticana havia anunciat el nomenament de Marcelo González com a bisbe coadjutor de Gregorio Modrego, amb dret a successió.

Doncs bé, la trobada dels quatre

organitzadors de la Manifestació de Capellans es va fer el 8 de maig en el marc del «Mercat de Calaf» —la festa de l'agrupament escolta Mare de Déu de Montserrat— al col·legi de les Concepcionistes de Barcelona. Va ser allí quan es van assabentar de les tortures de què era víctima Joaquim Boix, dirigent del SDEUB. Va ser la gota que va fer vessar el vas d'una generació de capellans que volia marcar una distància clara respecte de l'Església oficial afí al règim franquista. Els protagonistes de la trobada al «Mercat de Calaf» van ser els capellans Josep Dalmau, Antoni Totosaus, Ricard Pedrals i el caputxí Jordi Llimona. A partir d'aquí tot es va desencadenar. La idea era presentar-se davant de la Jefatura de Policia i lliurar una carta a Antonio Juan Creix, comissari en cap de la Brigada d'Investigació Social. L'acte volia ser una protesta clara i contundent contra un sistema polític repressiu que atemptava contra els drets humans.

Recuperar la sotana

A les dotze del migdia de l'11 de maig de l'any 1966 un centenar de capellans i religiosos tenien com a destí el claustre de la catedral de Barcelona i com a consigna arribar-hi amb la sotana posada. En una època en què molts capellans ja no la portaven, els va semblar que aquest gest posava en evidència que era l'Església la que es comprometia decididament a favor dels drets humans.

Mn. Josep Dalmau havia arribat a Barcelona, procedent de Gallifa, en cotxe. «Vaig aparcar a prop de l'hotel Colón de la plaça de la Catedral», rememora. Portava còpies de les dues cartes per lliurar als manifestants, «però de seguida vaig detectar la presència de nombrosos policies».

Segons explica Joan Creixell al llibre *La «manifestació» de capellans de 1966* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1992), juntament amb la carta al comissari Juan Creix també n'havien redactat una d'adreçada al bisbe

«Em vaig posar la sotana per anar a la manifestació»

Un altre testimoni de la manifestació és el d'Agustí Daura, aleshores vicari de Sant Cristòfor de Ca n'Anglada, a Terrassa. Als seus 74 anys, recorda que aquell 11 de maig, al migdia, havia arribat a Barcelona en vespa. No va dubtar del que anava a fer, «perquè l'Església havia d'aprofitar els seus privilegis no en benefici propi sinó al servei del poble». Per això, en assabentar-se de la iniciativa, s'hi va apuntar de seguida. «Jo diria que de fet ho estàvem esperant, necessitàvem fer alguna acció a nivell col·lectiu.» Agustí Daura és testimoni en primera persona de la consciència política antifranquista de l'època. «Al Seminari Major de Barcelona hi havia el caliu d'aquella Església de la resistència republicana», rememora Agustí Daura.

Recorda la violència patida per la policia («em van pegar a l'espatlla amb una porra»), però també que hi havia un dels dos *grisos* que només ho feia veure, «d'això m'enrecordaré tota la vida». Segons ell, malgrat l'estampida, la feina estava feta. «Estàvem satisfets perquè havíem fet el que volíem fer.»

Secularitzat des del 1978, Agustí Daura fou cap de llista i portaveu municipal del PSUC durant el primer ajuntament democràtic de Terrassa.

Gregorio Modrego, però es trobaren amb la sorpresa que no hi era. Aleshores la deixaren a mans del vicari general, Joan Serra i Puig.

Mentrestant, a la catedral, i com a punt de partida de la marxa, Narcís Sayrach va llegir un fragment de la Bíblia (1Te 1,2-10) i Ricard Pedrals va adreçar un breu sermó.

De la porta principal de la catedral, doncs, van començar a desfilar els capellans, amb les seves sotanes llargues i negres, en un total silenci. «De l'avinguda de la Catedral vam passar al carrer Dr. Joaquim Pou», rememora Mn. Dalmau. Des de l'altra vorera, l'altre germà Creix, Vicente Juan, li va cridar: «Vingui aquí.» «Hi vaig anar i em va ordenar que aturés aquella acció; li vaig dir que no era ningú per fer-ho, ja que ho havíem preparat entre tots.» L'advertiment «us la carregareu» va resultar una amenaça en tota regla que no feia presagiar res de bo.

I així va ser, perquè en arribar davant de la façana de Jefatura, ràpidament, uns agents uniformats van baixar dels jeeps i es van posar davant la porta. La carta adreçada al comissari Creix no l'hi van poder lliurar, només la van llençar com van poder, perquè de cop i volta, d'un carrer lateral, va sortir un grup de policies armats. Va començar la pallissa general, un fet realment insòlit que va sorprendre el mateix Josep Dalmau. «No m'ho esperava», reconeix cinquanta anys després, «pensava que podríem lliurar la carta tal com havíem planejat, però en realitat ni tan sols no vam poder entrar».

Els organitzadors de la manifestació, d'esquerra a dreta: Antoni Totosaus, Jordi Llimona, Josep Dalmau i Ricard Pedrals.

«Van caure sobre nosaltres almenys 500 policies que ens van proferir tota mena d'insults, renecs i patacades», prossegueix Dalmau. «Nosaltres vam optar per no fer res, aguantar els cops i anar tirant cap a la parròquia de Sant Francesc de Pàola, al costat del Palau de la Música [actualment ubicada al Poble Nou], que era el lloc on havíem acordat de trobar-nos després de la marxa.» S'havien de trobar allà després de la manifestació per fer una pregària i, en acabat, enfilem cadascú cap a casa seva. «Ja n'havia parlat amb el rector

de Sant Francesc de Pàola i hi estava conforme, però quan vam arribar perseguits per la policia el mossèn va decidir tancar la porta», recorda Mn. Dalmau. Els capellans, doncs, es van trobar en una mena de carreró sense sortida que va desembocar en un campí qui pugui.

Per la Via Laietana, Mn. Dalmau es va encaminar cap a la plaça d'Urquinaona. «Vaig sentir al cap un cop de porra tan fort que em vaig quedar cec. La inèrcia mateix em va fer avançar entre les tulipes dels jardins de la plaça, però estava completament descol·locat.» Moments després va recuperar la visió i juntament amb el pare Jordi Llimona van arribar a l'església dels jesuïtes del carrer de Casp. Estaven salvats.

Conseqüències

La pallissa contra els sacerdots va tenir un ampli ressò internacional. L'Espanya catòlica de què feia gala el règim franquista quedava clarament en entredit. Els fets subscrivien les paraules d'Escarré a *Le Monde* quan va dir que Espanya era un Estat que no obeïa els principis bàsics del cristianisme. «Aquella acció va ajudar a desacreditar el règim», confessa Mn. Dalmau, «si haguéssim tingut més gent per protestar potser el règim hauria caigut, no ho sé...».

De portes endins, però, la premsa va presentar els capellans com a culpables dels fets, mentre que el bisbe Gregorio Modrego no sabia com sortir airós de la situació. El 14 de maig, tres dies després de la manifestació, uns 290 capellans i religiosos es van reunir al Palau Episcopal per lliurar-li un document en què instaven a una reprovació «neta i inequívoca» de les manifestacions violentes de la força pública. La resposta va arribar l'endemà en forma d'una homilia de lectura obligatòria aquell mateix diumenge a tot el bisbat. Entre d'altres punts, l'homilia deia que «res que afecti els nostres germans pot deixar-nos indiferents si de debò professem la religió d'amor». Remetent-se a la constitució *Gaudium et spes* (n. 43), alertava que «a ningú no li està permès de reivindicar en exclusiva l'autoritat de l'Església». I acabava dient que cal evitar que les divergències de mentalitat es resolguin per mitjans violents, «especialment quan es tracta de persones sagrades».

El 1969 van ser jutjats i condemnats pel Tribunal d'Ordre Públic de Madrid els principals encausats: Josep Dalmau, Antoni Totosaus, Ricard Pedrals i Jordi Llimona. Van ser condemnats a un any de presó menor i multa conjunta de 10.000 pessetes, pel delictes de manifestació no pacífica. Posteriorment van ser indultats.

Mirat amb la perspectiva del pas dels anys, són significatives les paraules que Ricard Pedrals va adreçar en el breu sermó abans de la manifestació: «Avui creiem que hem de dir, amb la nostra presència, el que moltes vegades no diem amb les paraules. Potser avui molts no ho entendran; potser els nostres germans policies s'indignaran. Un altre dia, sí, un altre dia tothom ho veurà clar.»

La punta de l'iceberg

Lúcia Oliva
Periodista i directora del documental «Santuaris de l'antifranquisme»

Comissions Obreres de Catalunya no s'hauria creat sense l'ajut d'una part de l'Església que va cedir temples i convents als obrers que maldaven per recuperar els drets laborals, abolits per la dictadura franquista.

Sense aquest esperit d'acollida de tantes monges i capellans, no s'haurien pogut organitzar tan bé els partits i grups polítics que batallaven clandestinament per recuperar la llibertat política perduda amb la victòria del general Franco. Sense aquesta Església compromesa amb el seu país i la seva gent, els estudiants, els intel·lectuals, la Nova Cançó, els veïns, els escoltes o les feministes haurien tingut més dificultats per trobar llocs per reunir-se, expressar-se i desenvolupar les seves aspiracions. Sense aquesta Església que va defensar l'ús de la llengua catalana en les activitats eclesiològiques i que va contribuir amb creients i no creients a la recuperació de la cultura catalana, la situació del català seria diferent.

Com diu el teòleg J. I. González Faus, aquestes monges i capellans —la majoria joves— va percebre que la dictadura franquista era anticristiana i que tenien l'obligació moral de lluitar-hi en contra. Es van enfrontar a la jerarquia eclesiològica i a les autoritats franquistes, i el Concili Vaticà II va reafirmar la seva posició. Ara, aquests religiosos i religioses s'han fet grans, però fa il·lusió veure com la gent de les seves comunitats els acompanyen i els festegen. En canvi, la majoria de la societat, tant com la mateixa jerarquia eclesiològica, ignora el valor del que van fer.

Ara que el papa Francesc predica l'acollida i denuncia les injustícies —com aquesta generació va fer—, és el moment d'homenatjar els qui van donar testimoni de l'Evangelí, posant-se al costat del poble en la lluita per les llibertats i els drets humans. Però més enllà de l'Església, tota la societat hauria d'agrair el compromís ètic d'aquesta gent que tant va influir en la història de tots.

Mn. Josep Dalmau en l'actualitat.